

Marek Wach OFM

Ewangelia i Kościół w Chinach, Giovanni z Montecorvino OFM, legat papieski i pierwszy apostoł Chin

Chiny nazywane *Państwem Środka*, co znaczy narodem, który znajduje się w centrum świata, wzbudzały od wieków ogromne zainteresowanie tajemnicami swojej kultury i religii.

W Chinach życie religijne zawsze pełniło ważną rolę. Konfucjonizm, taoizm i buddyzm były religiami najbardziej rozpowszechnionymi¹. Chińczycy postrzegali owe trzy religie jako jedną doktrynę, z której wypływają najważniejsze zasady dobrego życia i szczęścia. W ich rozumowaniu różne religie określane były jak „dobro moralne” i w konsekwencji nie widzieli żadnej przeszkody, aby być jednocześnie konfucjonistą, taolisą i buddystą.

François Houang podkreślając niektóre zalety religijności chińskiej, takie jak uniwersalizm, tolerancja i estetyka, wspominał też o pewnych negatywnych cechach, jak synkretyzm, sceptycyzm, pewną statyczność oraz brak dynamizmu². Do tych cech duchowości chińskiej, należałoby jeszcze dodać ogromny szacunek dla wartości moralnych i wierność raz obranym ideałom.

¹ Obok wspomnianych wielkich religii, bardzo często pojawiały się różnego rodzaju sekty (np. „sektą białej Nimfy”, „sektą powstrzymywania się od pięciu posiłków”, „sektą doskonałego odpoczynku”). Por. L. Vannicelli, *La Religione e la Morale dei Cinesi*, Napoli 1955, s. 6–8, 282–285, 370–398.

² Por. F. Houang, *Anima cinese e cristianesimo*, Milano 1965, s. 42–47.

Potwierdzone kontakty chrześcijaństwa z Chinami sięgają VII wieku³, za panowania dynastii Tang (618–906), kiedy to nestorianie z Persji, przemierzając szlaki kupieckie, rozpoczęli działalność apostolską⁴. W edyktie imperatora Tanga II z 635 roku, wydano pozwolenie mnichowi perskiemu o imieniu Alopen, na głoszenie doktryny chrześcijańskiej i rozpowszechnianie Pisma Świętego⁵. Bardzo ważnym świadectwem ewangelizacji nestoriańskiej na terenie Chin, jest odnaleziony w 1625 roku w miejscowości Xi'an-fu obelisk pochodzący z roku 781. Na nim, za pomocą 1800 znaków pisma chińskiego, wypisano przykazania Boże, historię zbawienia i siedem sakramentów. Chrześcijaństwo zostało tam określone „Religią Światła”. Na tym samym obelisku, w języku syryjskim, dopisano także dziesiątki imion biskupów i misjonarzy nestoriańskich⁶.

Pierwszy okres chrześcijańskiej działalności ewangelizacyjnej zaczął chylić się ku upadkowi od roku 845, wraz z ukazaniem się dekretu imperatora Wu Zonga, w którym buddyzm, islam i chrześcijaństwo zostały określone jako „religie obce”. Według niektórych źródeł chińskich, w tym okresie przejęto do użytku świeckiego ok. 4.600 miejsc kultu religijnego a ok. 265.000 mnichów i mniszek różnych wyznań religijnych, zostało zmuszonych do przejścia do stanu świeckiego. W 878 roku w regionie Guang Zhuo, zamordowano ok. 120.000 wyznawców islamu, wyznania żydowskiego i chrześcijan.

Wiele zatem wskazuje na to, że pierwsza ewangelizacja nestoriańska w Chinach, mimo pewnych przywilejów, nie odniosła zbyt dużego sukcesu.

³ Jean-Baptiste du Halde przytacza świadectwo niejakiego Joseph-Henry-Marie de Prémare, misjonarza w Chinach na początku XVIII wieku i wybitnego sinologa, według którego chrześcijaństwo znane było na tych terenach już w II wieku. Dowodem na to miałyby być napisy wyryte na płycie kamiennej przez generała Kuan Yün-ch'ang, mówiące o narodzeniu Zbawiciela w grocie, o Jego śmierci, zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu. Na potwierdzenie takiej tezy nie ma jednak żadnych innych dokumentów źródłowych. Por. J. Halde, *Description géographique, historique, chronologique, politique et phisique de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise*, Paris 1735, t. 3, s. 65–66.

⁴ Por. O. Gentili, *L'Apostolato della Cina*, Vaticano 1982, s. 43.

⁵ Por. W. Eichhnorn, *La Cina. Culto degli antenati, Confucianesimo, Taoismo, Buddismo, Cristianesimo dal 1700 a. C. ai nostri giorni*, Milano 1983, s. 289; M. Nikolini-Zani, *L'insegnamento luminoso proveniente da Da-Quin. Alcune considerazioni sul cristianesimo siriano nella Cina dei Tang (secc. VII-IX)*, „Orientalia christiana periodica”, 71 (2005), s. 387–412.

⁶ Por. M. Nikolini-Zani, *L'insegnamento luminoso proveniente da Da-Quin*, s. 389; W. Eichhnorn, *La Cina*, s. 290.

Pojęciem *pax mongola* określa się krótki okres (od 1245 do 1345) w którym dynastia mongolska zdominowała prawie całą Azję Wschodnią i Centralną. W tym czasie odnotowuje się ożywienie kontaktów handlowych między Europą a Chinami. Do kupców dość szybko dołączyli pierwsi misjonarze franciszkańscy, którzy rozmiłowani w Chrystusie i podbudowani przykładem Serafickiego Ojca pragnęli nieść dobrą nowinę Zbawiciela na krańce świata.

W roku 1245, papież Innocenty IV wysłał z dwoma dokumentami jednego z pierwszych naśladowców Św. Franciszka, fr. Giovanni da Pian Carpine, do Wielkiego Hana tatarskiego Güyüka, panującego wówczas również na terytorium Chin, w celu nawiązania kontaktów dyplomatycznych. Mimo, że misja ta nie przyniosła oczekiwanych owoców, to jednak wnikliwe notatki sporządzone z tej wyprawy, stały się bardzo cennymi i przydatnymi, szczególnie dla Stolicy Apostolskiej, w poznaniu nowej kultury, religijności, zwyczajów i organizacji społecznej, a nawet wojskowej⁷.

Bez wątpienia, na szczególną uwagę w tym okresie zasługuje fr. Giovanni z Montecorvino. Na temat jego osoby posiadamy stosunkowo mało informacji. Również jego działalność ewangelizacyjna nie budziła zbyt wielkiego zainteresowania wśród kronikarzy jemu współczesnych. Jest też wymownym, że dwa duże dzieła średniowieczne mówiące o historii Zakonu Braci Mniejszych: *Chronica XXIV Generalium* i *Conformationes*, nie tylko nie omawiają jego działalności misyjnej, ale nie wspominają nawet jego imienia. Pierwsze informacje źródłowe o jego życiu i aktywności misyjnej przekazał nam dopiero L. Wadding Ożywione zainteresowanie świata naukowo-historycznego dziełem tego franciszkanina obserwujemy dopiero w XX wieku⁸.

Fr. Giovanni urodził się w miejscowości Monte Corvino (dzisiaj Montecorvino Rovella), niedaleko Salerno w roku 1247⁹. Na temat jego życia przed wstąpieniem

⁷ Por. S. Zavarella, *Missione e martirio*, Roma 2000, s. 19–20; P. Sella, *Il fondatore della Chiesa che è in Cina*, „Missioni Francescane”, 71 (1995), s. 16.

⁸ Por. A. Van Den Wyngaert, red., *Fr. Iohannes de Monte Corvino, Biographia*, [w:] *Sinica Franciscana*, t. 1, 1929, s. 335; P. Sella, *Il Vangelo in Oriente. Giovanni da Montecorvino, frate minore e primo Vescovo in terra di Cina (1307–1328)*, Porziuncola 2008, s. 59.

⁹ W latach 1928–1929 powstała naukowa dyskusja na temat miejsca urodzenia. Według niektórych historyków dotyczy miejscowości o takiej samej nazwie w Regionie Apulii. Jednak wnikliwa analiza źródeł historycznych wskazuje na Region Salerno. Por. C. Silvestri, *La vera Patria di Giovanni da Montecorvino Legato Pontificio e Primo Apostolo della Cina*, Studio Storico-critico, Roma 1954, s. 11–57.

do Zakonu nie mamy zbyt wielu informacji. Wiemy jednak, że od początku swojego drogi zakonnej odznaczał się on wyjątkową inteligencją, pilnością w studiowaniu i dobrą znajomością zarówno filozofii jak i teologii. Postrzegany był jako pobożny naśladowca Św. Franciszka, wymagający od siebie (*rigidus et severus*) i dobry kaznodzieja.

Między rokiem 1279 a 1283, fr. Giovanni z Montecorvino udał się do Armenii. Jednak już w roku 1289 przybył do papieża Mikołaja IV jako wysłannik króla Aitone II z Armenii. Jeszcze tego samego roku, już w randze nuncjusza apostolskiego, wyruszył znów na Wschód. Tym razem jego zadaniem było przekazanie 27 listów papieskich wielu władcom państw wschodnich, w tym także Chin, w celu nawiązania relacji dyplomatycznych, prowadzenia działalności misyjnej i tworzenia wspólnego frontu broniącego przed zalewem islamu¹⁰.

Najwięcej informacji o początkach swojej działalności apostolskiej przekazał nam sam fr. Giovanni w swoich listach: z dnia 8 stycznia 1305 roku i z 13 lutego 1306 roku¹¹.

Jeśli chodzi o listy Giovanniego z Montecorvino mamy do czynienia z trzema pismami. Pierwszy list zachowany i znany z tłumaczenia prawdopodobnie średniowiecznego fr. Menentillo da Spoleto; oryginalny tekst tego listu był napisany w języku łacińskim w latach 1291–92, w czasie pobytu w Indiach¹². Mamy więc listy, które z dużym prawdopodobieństwem ukazały się chronologicznie w następującej kolejności: pierwszy list z lat 1291–92; drugi z 8 stycznia 1305; trzeci z 13 lutego 1306. Drugi i trzeci list skierowane były do współbraci zamieszkałych w Persji i na dzisiejszych terenach Krymu (terytorium ówczesnego państwa Gazaria). Na uwagę zasługuje drugi list dający dużo informacji o początkach organizacji Kościoła lokalnego, o kontaktach z dworem Imperatora i arianami. Bardzo ważny jest też trzeci list, który został przekazany papieżowi Klemensowi V, dzięki któremu doszło do personalnego wsparcia obecności franciszkańskiej i posługi misyjnej.

¹⁰ Por. A. Van Den Wyngaert, red., *Fr. Iohannes de Monte Corvino, Biographia*, s. 337; J. Vaughn, *Un gigante della storia delle missioni*, „Missioni Francescane”, 66 (1990), s. 4–5.

¹¹ Teksty tych listów zostały opublikowane w *Sinica Franciscana*, t. 1, 1929, s. 345–355 (tekst łaciński); Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, jako załącznik II w P. Sella, *Il Vangelo in Oriente*, s. 123–127 (tekst łacińsko-włoski); Giovanni da Montecorvino, *Tertia epistola*, jako załącznik III w P. Sella, *Il Vangelo in Oriente*, s. 129–133 (tekst łacińsko-włoski).

¹² Na temat ustalenia daty napisania tego listu zobacz: P. Sella, *Il Vangelo in Oriente. Giovanni da Montecorvino, frate minore e primo Vescovo in terra di Cina (1307–1328)*, Porziuncola, Assisi 2008, s. 77–81.

Niektórzy badacze historii franciszkańskiej uznają dwa listy Giovanniego z Montecorvino: ten z 8 stycznia 1305 r – nazywają pierwszym listem; z datą 13 lutego 1306 r. nazywany jest drugim listem¹³.

Z treści listu z 1305 roku dowiadujemy się, że w pierwszym etapie podróży towarzyszył mu dominikanin, fr. Nicolò da Pistoia, który jednak zmarł w czasie przeprawy przez Indie. W Indiach fr. Giovanni zatrzymał się 13 miesięcy. Podjął tam nawet pracę apostołską; udało mu się ochrzcić ok. 100 osób¹⁴.

Przypuszcza się, że fr. Giovanni dotarł z portu Hanghow, kanałem imperatorskim, do Khambaliq¹⁵ (dzisiejszego Pekinu) w roku 1294, gdzie z należnymi honorami został przyjęty przez imperatora Khana Quibilaia¹⁶. Otrzymał też przywilej pozostania i swobodnego poruszania się po dworze władcy jak i po całym imperium. Khambaliq było znaczącym miastem, rozległym, bogatym, pełnym przepychu, ale też nie brakowało dzielnic, w których ludzie żyli w skrajnej biedzie. Przybywało tam wielu kupców ze wszystkich stron świata, a wraz z nimi różne kultury i religie.

Początki pobytu i posługi na terenie Chin były trudne. Przez jedenaście lat czuł się bardzo osamotniony w nowym środowisku¹⁷, w dodatku izolowany przez nestorian a nawet prześladowany. Nestorianie bowiem rościli sobie prawo bycia jedynymi przedstawicielami chrześcijaństwa w całym Imperium tatarskim, dlatego ich wrogość do przedstawiciela Kościoła katolickiego była wyjątkowa. Podstępnie oskarżali go przed imperatorem o to, że nie jest nuncjuszem papieża oraz że zamordował jeszcze w Indiach prawdziwego dyplomatę papieskiego. Przekupywali świadków, aby świadczyli, że jest zwykłym szpiegiem. Ten czas prześladowania trwał ponad pięć lat¹⁸. Mimo bardzo widocznej wrogości Giovanni nie unikał spo-

¹³ Por. H. Golubowich, *Vita et gesta Fr. Ioannis de Monte Corvino primi Archiepiscopi Kam-baliensis* (†1328), Roma 1928, s. 29–41; C. Silvestri, *L'Apostolo della Cina*, 105–111.

¹⁴ Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 123.

¹⁵ Spotykamy też inną transkrypcję nazwy tego miasta: Hambali, Cambalik, Khanbalik.

¹⁶ Khan Quibilai (+ 1294) należał do mongolskiej dynastii Yüan. Za jego panowania nastąpił wielki rozkwit dominacji mongolskiej w całej wschodniej Azji, ale pod koniec jego życia wpływy i pozycja dynastii zaczynała powoli słabnąć. Był on bardzo tolerancyjny dla różnych kultur i religii, jakie reprezentowali kupcy przybywający do wielkich miast Imperium a szczególnie do Khambaliq. Por. P. Sella, *Il Vangelo in Oriente*, s. 25–35. Na temat dominacji mongolskiej w Chinach zob. Iohannes de Plano Carpini, *Historiam Mongalorum*, Spoleto, 1989; M. Ajassa, *L'effetto dirompente dell'invasione Mongola*, „Missioni Francescane”, 66 (1990), s. 19–23.

¹⁷ Por. Giovanni da Montecorvino, *Terzia epistola*, s. 129.

¹⁸ Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 123–124.

tkań i dialogu z nestorianizmem. Został nawet zaproszony przez Patriarchę Kościoła Nestoriańskiego do odwiedzenia klasztoru Św. Michała, gdzie odbyła się dysputa na temat prawd wiary z Rabbanem Sauma, słynnym mnichem nestoriańskim, dyplomata i podróżnikiem¹⁹

Imperator wyczuwał zwykłą zazdrość nestorian i nienawiść wobec aktywnego misjonarza, która wyróżniał się w publicznym nauczaniu, katechizowaniu, budowaniu kościołów i udzielania sakramentów. Wykupił z niewoli 40 chińskich dzieci w wieku od siódmego do jedenastego roku życia²⁰. Zorganizował dla nich szkoły, gdzie mogły się one uczyć pisać, czytać, łącznie z językiem łacińskim, formowane w wierze katolickiej²¹.

Pierwszy kościół katolicki w Khambaliq został wybudowany w 1299 roku. Do świątyni przylegała wieża, na której były umieszczone trzy dzwony. Według zachowanych opisów, wnętrze kościoła zdobiło sześć dużych fresków przedstawiających sceny ze Starego i Nowego Testamentu, i aby były zrozumiane, widniały pod nimi opisy w języku łacińskim, tatarskim i perskim. Jeden z pierwszych konwentów franciszkańskich w Khambaliq został wybudowany w 1305 roku, w sąsiedztwie pałacu imperatorskiego. Otoczony murem, klasztor ten przewidziany był jako ośrodek duszpasterski i mógł pomieścić nawet 200 osób²².

W liście z 1305 roku, fr. Giovanni z wielką satysfakcją pisał, że nauczył się czytać i pisać w języku tatarskim. Na tenże język przetłumaczył Psalterz, Nowy Testament i Brewiarz. Mszę Świętą sprawował w rycie łacińskim, ale dla większego zrozumienia celebracji, prefację i modlitwę eucharystyczną odmawiał w języku tatarskim²³.

Po kilkunastu latach działalności misyjnej wspólnota katolicka w Khambaliq liczyła 6.000 wiernych²⁴. Niemniej fr. Giovanni z bólem pisał, iż mimo ogromnej życzliwości imperatora, osamotnienie i brak współpracowników znacznie

¹⁹ Por. C. Silvestri, *L'Ambasciatore di Cristo*, Roma 1955, s. 45–54.

²⁰ W czasach dominacji mongolskiej Chińczycy byli traktowani jako niższa klasa społeczna a nawet jako niewolnicy, często sprzedawani i kupowani do posług domowych.

²¹ Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 124–125.

²² Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 124; Giovanni da Montecorvino, *Tertia epistola*, s. 130–131; S. Zavarella, *Fra Giovanni da Montecorvino il francescano che per primo evangelizzò la Cina*, „Missioni Francescane”, 66 (1990), s. 6–15.

²³ Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 127.

²⁴ Z dużym zakłopotaniem wyznaje, że gdyby nie problemy z nestorianami, wspólnota katolicka mogłaby już liczyć nawet 30.000 wiernych. Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 124.

ogranicza rozwój Kościoła katolickiego. W swoich listach prosił bardzo, aby jego apele o pomoc personalną przekazać Stolicy Apostolskiej²⁵.

W uznaniu za swoją pracę pełną poświęcenia i miłości do drugiego człowieka, fr. Giovanni cieszył się w samym Khambaliq i innych częściach Imperium, ogromnym uznaniem i szacunkiem wszystkich warstw społecznych, zarówno tych wpływowych, bogatych, jak i biednych. Mimo różnych trudności, jego misja franciszkańska nabrała charakteru stabilnego, systematycznego i coraz bardziej wrastającego w kontynent azjatycki.

Dzięki fr. Tommaso di Tollentino i za pośrednictwem kardynała Giovanni di Muro, byłego Ministra generalnego Zakonu Franciszkańskiego, jeden z listów fr. Giovanniego z Montecorvino dotarł do papieża Klemensa V. W ten sposób Stolica Apostolska dowiedziała się pierwszy raz o nowej fundacji Kościoła na dalekim Wschodzie. Papież Klemens V, pełen podziwu dla misyjnej działalności osamotnionego franciszkanina, prosił Generała Zakonu Braci Mniejszych, aby ten przygotował grupę zakonników chętnych i zdolnych do pracy u boku fr. Giovanniego. Ojciec święty prosił również o wskazanie z tej grupy kilku braci godnych sakry biskupiej. W ten sposób 27 lipca 1307 roku zostało wybranych i otrzymało święcenia biskupie siedmiu franciszkanów: fr. Andrea Guidonis di Perugia, fr. Pellegrino di Castello, fr. Nicola di Banzi, fr. Guglielmo Gallico di Villanova, fr. Gerardo Albuini, fr. Andreuccio di Assisi i fr. Ulrico di Soyfridsorf²⁶. Trzech z pośród nich zmarło w trakcie podróży w Indiach, i tam też zostali pochowani. Dla tych zaś, którzy dotarli na terytorium Chin, wskazania papieża były bardzo jasne: udzielić konsekracji biskupiej fr. Giovanniemu i być do jego dyspozycji jako sufragani. Konsekracja ta odbyła się w obecności imperatora w 1310 roku. W ten sposób Giovanni z Montecorvino otrzymał tytuł pierwszego arcybiskupa Archidiecezji Khambaliq (Pekinu) i Patriarchy całego imperium tatarskiego. Otrzymał również przywilej papieski dokonywania wyboru i konsekracji innych biskupów, z czego też w późniejszych latach korzystał. Według różnych źródeł, w tym okresie do posługi misyjnej w Chinach, przybyło od 200 do 250 franciszkanów.

Dla dobra duszpasterskiego, papież Jana XXII bullą *Redemptor noster* z dnia 1 kwietnia 1318 roku, wydzielił część terytorium bardzo rozległej Archidiecezja

²⁵ Por. Giovanni da Montecorvino, *Secunda epistola*, s. 125–126.

²⁶ Por. P. Sella, *Aspetti storici della missione di Giovanni da Montecorvino nel Cathay*, „Antoniano”, 77 (2002), s. 494.

Khambaliq i utworzył drugą diecezję w Kaffie na Krymie powierzając ją dominikanom.

W swoim posługiwaniu wiernym i zarządzaniu Archidiecezją, arcybiskup Giovanni wykazywał się niezwykłą pobożnością, gorliwością, prostotą nauczania, intuicją i rozwagą podejmowanych decyzji. Ze względu na swój styl bycia i gorliwość apostołowania, określono go jako *miles, iudex i doctor*²⁷.

Anastasio Van Den Wingaret pisał: „Giovanni z Montecorvino nie nawrócił żadnego Wielkiego Hanna w Chinach, ale on i jego współbracia cieszyli się przychylnością Wielkiego Władcy, co pozwoliło im zdobyć wielu wyznawców”²⁸. Z taką tezą nie zgadza się Cipriano Silvestri, który powołuje się na franciszkańskie źródła historyczne Waddinga. Twierdzi on, że jest bardzo prawdopodobne, iż z rąk arcybiskupa Giovanniego przyjął chrzest Imperator Ayur Balibatra (1312–1320), należący do dynastii Jen Tsung (w języku mongolskim *Buyantu*) i jego matka Hungkila²⁹.

Pierwszy arcybiskup Pekinu, fr. Giovanni z Montecorvino, zmarł w opinii świętości w wieku 81 lat w 1328 roku, po 34 latach pięknej i bardzo znaczącej posługi misyjnej na terenie Chin. Śmierć tego świętobliwego i oddanego bez reszty Kościołowi syna Św. Franciszka poruszyła i zjednoczyła w hołdzie całe miasto i rozległe okolice. W czasie uroczystości pogrzebowych poganie w płaczu i żalu rozdzielali swoje szaty a wierni chcieli zachować przynajmniej drobną część odzienia arcybiskupa jako relikwie. Jego grób szybko stał się miejscem pielgrzymkowym, zaś przekonanie o świętości przetrwało przez wieki aż do naszych czasów. Biskupi Kościoła Chińskiego zgromadzeni na Synodzie w Shanghaiu w 1924 roku, zwrócili się do papieża Piusa XI o beatyfikację arcybiskupa i tym samym uznanie istniejącego już kultu³⁰.

O pamięci trudu misyjnego tego wielkiego pierwszego apostoła Chin i o żywym jego kulcie świadczą zachowane Triduum:

²⁷ Por. qH. Golubovich, *Vita et gesta Fr. Ioannis de Monte Corvino, primi Archiepiscopi Kambaliensis*, „Acta Ordinis Fratrum Minorum”, 47 (1928), s. 139–206; F. Jorio, *Beato Giovanni da Montecorvino*, Montecorvino Ravella 1932, s. 354.

²⁸ Por. A. Van Den Wingaret, *Itinera et Relationes Fratrum Minorum saeculi XIII et XIV collegit ad fidem codicum redegit et adnotavit*, „Sinica Franciscana”, vol. I, 1929, s. 101.

²⁹ Por. H. Yule [red.], *Letters and reports of missionary friars from Cathay and India*, „Cathay and the Way Thither”, vol. III, 1929, s. 10.

³⁰ Por. *Primum Concilium Sinense anno 1924 a die 14 Maii ad diem 12 Iunii in ecclesia S. Ignatii de Zikawei celebratum. Acta – decreta et normae – Vota ect.*, Zikawei 1929; G. Costantini, *Primo Concilio*, „Collectanea Commissionis Synodalis”, 1 (1928), s. 549.

TRIDUUM KU CZCI TRÓJCY ŚWIĘTEJ

**o nawrócenie Chin
i o beatyfikację sługi bożego
Giovanniego z Monte Corvino**

W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen

I.

Odwieczny Ojcze, Panie nieba i ziemi, który chcesz, *aby wszyscy ludzie doszli do poznania prawdy*, prosimy za wielki naród chiński, trwający do tej pory w ciemnościach błędu i zabobonu. Wysłuchaj błagania Twoich misjonarzy, tak jak wysłuchałeś wołania Twojego Sługi Giovanniego z Monte Corvino o którego beatyfikację z ufnością prosimy.

II.

Synu Boży, jedyny Zbawicielu i Mistrzu ludzkości, który powiedziałeś: *niech nastanie jedna owczarnia i jeden Pasterz*, prosimy za wielki naród chiński, trwający do tej pory w ciemnościach błędu i zabobonu. Wysłuchaj błagania Twoich misjonarzy, tak jak wysłuchałeś wołania Twojego Sługi Giovanniego z Monte Corvino o którego beatyfikację z ufnością prosimy.

Trzy razy Chwała Ojcu.

III.

O Duchu Święty, który *oświecasz wszystkich ludzi na ten świat przychodzących*, prosimy za wielki naród chiński, trwający do tej pory w ciemnościach błędu i zabobonu. Wysłuchaj błagania Twoich misjonarzy, tak jak wysłuchałeś wołania Twojego Sługi Giovanniego z Monte Corvino o którego beatyfikację z ufnością prosimy.

Trzy razy Chwała Ojcu.

Giovanni da Montecorvino

Fondatore della Chiesa in Cina

Akt strzelisty: *Niech ci wszyscy, którzy opuścili Kościół powrócą do jedności, a tym, którzy jeszcze nie wierzą niech zaświeci światło Ewangelii: o to Cię Panie prosimy.* (300 dni odpustu).

Prosi się o odmówienie *Zdrowaś Maryjo* w tej samej intencji.

W miejsce powyższych modlitw można odmówić 35 *Chwała Ojcu* dla upamiętnienia 35 lat posługi Giovanniego da Monte Corvino w Chinach³¹.

Po śmierci arcybiskupa Giovanniego z Montecorvino obecność franciszkańska na terenie Chin zaczęła tracić na znaczeniu. Łączy się to z burzliwym okresem historii Chin, z coraz częstszymi powstaniami zbrojnymi Chińczyków przeciw dominacji mongolskiej. Również wzrastająca i bardzo agresywna islamizacja Azji blokowała przepływ chrześcijaństwa do tego kraju.

Papież Innocenty VI próbując ratować słabnący Kościół na terenach chińskich, zwracał się w tej sprawie do Generała i Kapituły Generalnej Zakonu Braci Mniejszych, odbywającej się w Asyżu w 1354 roku. Wydaje się, że papież nie otrzymał jednak oczekiwanej pomocy³².

Sytuacja katolików jak i innych wyznań chrześcijańskich stawała się jeszcze bardziej dramatyczną w chwili obalenia dominacji mongolskiej i przejścia panowania przez chińską dynastię Ming. Wówczas Chiny pozostały zamknięte na jakiekolwiek wpływy zewnętrzne aż do połowy XVI wieku. W tym czasie zatraciły się ślady katolików pochodzenia mongolskiego. Natomiast katolicy pochodzenia chińskiego, w obawie przed prześladowaniami, uciekali w odległe zakątki Prowincji Shang-Tung, gdzie wiara przekazywana z pokolenia na pokolenie przetrwała aż do naszych czasów. Innym miejscem, gdzie schronienia szukali katolicy z czasów Arcybiskupa z Montecorvino, była wioska Uen-Touncou, oddalona 70 km od Pekinu³³.

Wiele nowych odkryć archeologicznych wciąż rzuca nowe światło na początki struktur Kościoła katolickiego w Chinach.

Zastanawiająca jest taktyka misyjna fr. Giovanniego z Montecorvino. Nasuwa się wrażenie, że jego zaangażowanie misyjne było ukierunkowane przede wszystkim na uprzywilejowane środowiska tatarskie panujące wówczas w Chinach. Świadczy o tym jego znajomość języka tatarskiego, przetłumaczenie właśnie na ten język

³¹ C. Silvestri, *La vera Patria di Giovanni da Montecorvino Legato Pontificio e Primo Apostolo della Cina*, s. 90–91. (tłumaczenie własne autora).

³² Przypuszcza się, że brak wsparcia dla inicjatywy papieskiej był spowodowany panującą zarazą w 1348 roku, w skutek której liczba braci Zakonu mogła zmniejszyć się nawet o 1/3.

³³ Por. J. Vaughn, *Un gigante della storia delle missioni*, s. 5.

Psałterza, Nowego Testamentu i Brewiarza. Jak zostało już wspomniane, freski w jednym z kościołów podpisano w trzech językach, ale zabrakło wśród nich chińskiego. W swoich listach pisał on o apostołacie, który dotyczy przede wszystkim *gens tartara*. Należy jednak pamiętać, że ten franciszkanin został wysłany do Chin jako nuncjusz papieski i był zmuszony od początku swojej misji zachowywać zasady dyplomacji w kontaktach z dworem imperatora i całą klasą dominującą. Tylko taka droga pozwalała mu dotrzeć i skutecznie działać również wśród samych Chińczyków. Bez wątplenia bardzo ważnym elementem, od początku jego działalności misyjnej, było wykupywanie z niewoli dzieci chińskich, zakładanie dla nich szkół, pomoc rodzinom biednym, kształcenie w seminarium miejscowego kleru pochodzącego ze środowisk chińskich.

Zachowana przez wieki wiara, wspomnianie świętości życia i wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka, a w końcu prośba biskupów chińskich z 1924 roku do papieża Piusa XI o beatyfikację Giovanniego z Montecorvino świadczą o tym, że naród chiński, a zwłaszcza katolicy, docenili jego trud misyjny.

Po wielu wiekach, w 1928 roku, papież Pius XI przypomniał Kościołowi, a szczególnie Zakonowi Braci Mniejszych, osobę pierwszego Arcybiskupa Pekinu. Z okazji 600-lecia jego śmierci, w liście apostolskim *Cum ad obsequendum Nostris*, Ojciec Święty przedstawił życie i posługę misyjną apostoła Dalekiego Wschodu. Osobę fr. Giovanniego podał jako przykład misjonarza rozmiłowanego w Bogu, wiernego syna Św. Franciszka i bezgranicznie oddanego Kościołowi. Wezwał jednocześnie, aby tak wspaniały wzór budził i ożywiał nowe powołania misyjne w duchu franciszkańskim³⁴.

Z tej samej okazji Generał Zakonu, o. Bonaventura Marroni, wystosował okolicznościowy list do całej rodziny franciszkańskiej. Przypomniał w nim podstawy ewangeliczne posługi misyjnej Kościoła i cały charyzmat powołania franciszkańskiego. Przedstawił gorliwą i pełną poświęcenia działalność ewangelizacyjną fr. Giovanniego z Montecorvino. W sposób bardzo odważny powiedział, że czym był i jest Asyż dla ewangelizacji Europy, tym stał się Pekin dla apostołatu w całej Azji. Trud apostolski tego niezmordowanego, pierwszego Arcybiskupa Pekinu, jest więc wyzwaniem i drogowskazem dla nowych pokoleń synów Św. Franciszka. List ten stał się gorącym apelem o nowe powołania misyjne dla potrzeb Kościoła w Chinach³⁵.

³⁴ Por. Pius XI, *Cum ad obsequendum Nostris*, „Acta Apostolicae Sedis”, 20 (1928), s. 190–192.

³⁵ Por. B. Marrani, *Geminatae laetitiae*, „Acta Ordinis Fratrum Minorum”, 47 (1928), s. 184–190.

Treść listów, papieża Piusa XI i Ojca Generała B. Marraniego, była przez dłuższy czas przedmiotem publicznych analiz w całym Zakonie, a szczególnie w środowisku Kolegium Św. Antoniego w Rzymie, gdzie do święceń kapłańskich i przyszłej pracy misyjnej przygotowywało się wielu współbraci.

Niezapomnianym i drogocennym *owocem* jubileuszu było m. in. powołanie misyjne błogosławionego fr. Gabriele M. Allegry, który stawiając sobie za wzór właśnie pierwszego Arcybiskupa Pekinu, postanowił poświęcić swoje życie pracy apostołskiej dla Kościoła w Chinach.

Biorąc pod uwagę pewne kryteria podziału czasowego, fr. Allegra przybył do Chin w tzw. czwartym okresie kontaktów Europy z Chinami, obejmującym lata 1911–1949. Chiny w tym okresie pozostawały jeszcze krajem półkolonialnym, ale dokonały się tam burzliwe przeobrażenia, które nie pozostały bez wpływu na kształtowanie się obrazu Chińczyka w świecie. Operetkowy wizerunek bohatera *krainy uśmiechu*, czarującego widza swym warkoczem i egzotyką, zostały stopniowo zastąpione przez buntownika i rewolucjonistę. Chiny targane wewnętrznymi sprzecznościami i wojną domową, coraz bardziej stawały się podmiotem stosunków międzynarodowych. Ewolucja ta doprowadziła w czasie drugiej wojny światowej do uznania Chin jako jednego z pięciu wielkich mocarstw. Dominantą w percepcji Chin stawały się teraz nie kultura, lecz polityka. Dla tamtejszego Kościoła lokalnego datą przełomową był pierwszy Synod Kościoła Chińskiego w roku 1924³⁶. Innym ważnym wydarzeniem była konsekracja w Rzymie sześciu pierwszych biskupów Chińczyków w roku 1926³⁷, a także utworzenie w 1946 roku 99 diecezji, w miejsce dotychczasowych wikariatów apostołskich³⁸.

Pierwszym i najważniejszym zadaniem Allegry było przetłumaczenie na język chiński i wydanie wersji katolickiej całego Pisma Świętego. Dnia 21 listopada 1944 roku, po ośmiu latach indywidualnej pracy, ukończył tłumaczenie Starego Testamentu. Aby doprowadzić rozpoczęte dzieło do końca, założył w Pekinie w 1945 roku Franciszkańskie Studium Biblijne. W latach 1946–1954 ukazało się drukiem osiem tomów Starego Testamentu; razem 6.000 stron tekstu. Publikacja ta

³⁶ Por. *Primum Concilium Sinense anno 1924 a die 14 Maii ad diem 12 Iunii in ecclesia S. Ignatii de Zikawei celebratum*.

³⁷ Por. Pius XII, *Homilia ad novensiles Episcopos e clero indigena sinensi, abita inter Missarum solemniam consecrationis eorumdem in festo SS. App. Simonis et Iudae, die XXVIII Oct. 1926*, „Acta Apostolicae Sedis”, 18 (1926), s. 432–433.

³⁸ Por. Pius XII, *Quotidie Nos*, „Acta Apostolicae Sedis”, 38 (1946), s. 301–313.

została przyjęta bardzo entuzjastycznie i z ogromnym uznaniem. W roku 1957 ukazał się pierwszy tom Nowego Testamentu, zawierający cztery Ewangelie. W latach 1959–61 ukazały się następne dwa tomy, zawierające pozostałe teksty Nowego Testamentu. Ponadto dla praktycznego, codziennego użytku, została przygotowana i wydana Biblia w jednym tylko tomie, a ponieważ jej druk ukończono 25 grudnia 1968 roku, nazwano ją *betlejemską*³⁹.

Od roku 1949, kiedy została proklamowana Chińska Republika Ludowa, komunizm stał się wielką tragedią narodu chińskiego i dramatem tamtejszych chrześcijan. W imię nowej ideologii z codziennego użytku usiłowano wyeliminować nawet takie słowa jak „dziękuję”, „przepraszam”, ponieważ były one pozostałością feudalizmu, a trzeba było tworzyć nowe Chiny, kształtować innych, nowych towarzyszy. Misjonarze zostali wydalen i zamknięci w więzieniach, wielu miejscowych duchownych zginęło śmiercią męczeńską. Kościół w dotychczasowej formie nie miał prawa istnieć⁴⁰. Wobec tych faktów Kościół nie mógł pozostać obojętny. Naród chiński nie zamieszkiwał jedynie Chin kontynentalnych, ale także Hong Kong, Makao, Singapur. Ta dramatyczna sytuacja zmusiła również do przeniesienia siedziby Studium Biblijnego do Hong Kongu, co nastąpiło w 1948 roku.

Fr. G. M. Allegra zdawał się być przekonany, że narodom azjatyckim łatwiej zrozumieć teologię Ewangelii, zaczynając od nauki społecznej, płynącej z nauczania Chrystusa, dostosowanej do ich potrzeb i do ich kultury. Z tego też powodu użył wszelkich swoich wpływów w Kongregacji Propagandy Wiary i Kurii Generalnej Zakonu Braci Mniejszych, aby założyć *Chińskie Studium Socjologiczne* w roku 1960. W krótkim czasie przygotowano serie dokumentów z etyki socjalnej na temat rodziny i wychowania oraz encykliki z zakresu nauki społecznej, poczynając od *Rerum novarum* Leona XIII⁴¹.

³⁹ Por. G. Allegra, *To the Bishops, Paris Priest, Superiors of Religious Communities, School Directors of Taiwan, Hong Kong and Macao*. List ten nosi datę 6 stycznia 1968; T. Benvegna, *Cronologia delle pubblicazioni della Bibbia in cinese*, [w:] *Congregatio de causis Sanctorum P.N. 1446 Sciamchiamen. Canonizationis Servi dei Gabrielis M. Allegra sacerdotis professi O.F.M. (1907–1976). Positivo super virtutibus*, Roma 1989, s. 629.

⁴⁰ Por. J. Metzler, *Storia della Chiesa*, Torino 1990, t. 24, s. 336–339; A. Lazzarotto, *Cina: la vera chiesa del silenzio*, „Mondo e Missione”, 101 (1972) nr 3, s. 22.

⁴¹ Por. G. Allegra, *Il messaggio sociale del Vangelo alla Cina*, „Vita e Pensiero”, 39 (1959), s. 552–553; G. Concetti, *L'Istituto Sociologico di Singapore*, „L'Osservatore Romano”, 104 (1964) nr 141 (20 VI), s. 5.

W bardzo krótkim czasie po utworzeniu Chińskiej Republiki Ludowej, rozpoczęła się walka władz komunistycznych o odłączenie katolików od Kościoła Uniwersalnego i utworzenie kościoła patriotycznego, z niezależnością od Watykanu w sprawach ekonomicznych, administracyjnych i apostołatu. W lipcu 1956 roku odbył się w Pekinie pierwszy kongres narodowy katolików chińskich, w którym uczestniczyło 4 biskupów, 11 wikariuszy generalnych i 10 osób świeckich, jako reprezentanci 23 diecezji. Podczas drugiego takiego spotkania w 1957 roku, w którym uczestniczył 1 arcybiskup, 10 biskupów i 70 kapłanów, zostało powołane do życia Stowarzyszenie Patriotyczne Katolików Chińskich. Natomiast 13 kwietnia 1958 roku, w Pekinie zostało konsekrowanych trzech biskupów bez aprobaty Stolicy Apostolskiej. W latach 1958–1962, bez zgody Watykanu, wyświęcono 52 biskupów⁴².

Ojciec Święty Pius XII potępił zarówno tworzone struktury niezależnych katolików chińskich, jak i konsekrację biskupów⁴³. W odpowiedzi na reakcję Stolicy Apostolskiej, rząd chiński odpowiedział bardzo ostrymi prześladowaniami wiernych i surowym zakazem kontaktowania się biskupów z Watykanem. Również papież Jan XXIII na początku swojego pontyfikatu, ubolewał nad dramatyczną sytuacją katolików w Chinach i wzywał ich jednocześnie do powrotu do jedności z Kościołem Powszechnym. Po wielu konsultacjach z misjonarzami, którzy dobrze znali realia Kościoła w Chinach, papież zmienił ton swoich wypowiedzi i zaczął posługiwać się językiem bardziej pojednawczym⁴⁴. Podobnie Ojciec Święty Paweł VI, wszelkimi sposobami starał się nawiązać relacje dyplomatyczne z rządem chińskim, jak też utrzymać kontakt z biskupami wyświęconymi bez zgody Stolicy Apostolskiej po 1958 roku⁴⁵.

Nowa, choć niełatwa epoka w relacjach Watykanu z komunistycznym rządem chińskim rozpoczęła się z pontyfikatem Jana Pawła II. Przy różnych okazjach

⁴² Por. D. Etienne, *La Chiesa e la Cina*, Milano 2008, s. 46–50; Shan Guoxi, *La Chiesa di Cina, oggi e domani*, Leuven, s. 40; A. Lazzarotto, *La Chiesa cattolica in Cina*, Milano 1982, s. 61.

⁴³ Por. Pius XII, *Cupimus imprimis*, „Acta Apostolicae Sedis”, 44 (1952), s. 153–158; *Ad sinarum gentem*, tamże, 47 (1955), s. 5–14; *Ad Apostolorum Principis*, tamże, 50 (1958), s. 153–158.

⁴⁴ Por. E. Giunipero, *Chiesa cattolica e Cina comunista*, Brescia 2007, s. 177–183.

⁴⁵ Por. Paulus VI, *Habita in Vaticana Basilica, die Epifaniae Domini festo, cum Summus Pontifex divina ostia litaret ob vicesimam celebratem anniversarium memoriam constitutae in Sinis sacrae Hierarchie, quadraginta vero exactis annis ex quo primum sex e Sinensi clero electi Episcopi consecrati sunt*, „Acta Apostolicae Sedis”, 59 (1967), s. 68–71; *La liberazione del vescovo missionario monsignor Walsh*, [w:] *Insegnamenti di Paolo VI*, t. I, Città del Vaticano 1963, s. 716–717.

zwracał się on do katolików w Chinach zachęcając ich do trwania we wierze, domagając się dla nich prawa wolnego gromadzenia dla sprawowania kultu; z wielkim szacunkiem odnosił się do cierpiących i prześladowanych za wiarę. Szukał także za wszelką cenę bliskich kontaktów ze Stowarzyszeniem Patriotycznym Katolików Chińskich. Uznał też ważność święceń wielu biskupów i prosił o jedność katolików chińskich. Z ubolewaniem wyznał błędy popełnione przez misjonarzy w przeszłości i za wszystkie przeprosił w imieniu Kościoła⁴⁶.

We wrześniu 2005 roku, papież Benedykt XVI powiedział, że ma zamiar kontynuować linię postępowania swojego poprzednika w trosce o katolików w Chinach i w relacjach z rządem komunistycznym. Na zakończenie Roku Eucharystycznego zaprosił do udziału w Synodzie trzech biskupów kościoła patriotycznego i jednego przedstawiciela tzw. kościoła podziemnego. Dnia 22 października 2005 roku, Ojcowie Synodalni wystosowali list do zaproszonych, w którym m. in. napisali: *Wasza nieobecność w pracach Synodu zasmuciła nas. Bylibyśmy szczęśliwi mogąc was spotkać i usłyszeć o waszej pracy, doświadczeniach i cierpieniach. Niestety nie było nam to dane, ale zapewniamy, że zarówno wy jak i cały Kościół w Chinach jesteście w naszych sercach i w naszych modlitwach*⁴⁷.

Dla głębszego poznania sytuacji Kościoła w Chinach, papież Benedykt XVI zwołał w dniach 19–20 stycznia 2007 roku specjalną komisję. Owocem tego spotkania był obszerny i głębokiej treści list apostolski skierowany do katolików w Chinach⁴⁸. Papież mówił w nim o podstawach teologicznych jedności i łączności całego Kościoła, o dialogu; dotknął także problemu grożących podziałów i przypomniał naukę

⁴⁶ Por. Ioannes Paulus II, *Non c'è opposizione tra l'essere veri cristiani e autentici cinesi*, [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. VI/I, Città del Vaticano 1981, s. 382–387; *Padre Ricci stabilì tra la Chiesa e la cultura cinese un ponte che appare ancora solido e sicuro*, tamże, t. V/III, 1982, s. 921–930; *Christifidelibus in Sina degentibus missus*, „Acta Apostolicae Sedis”, 89 (1997), s. 254–259; *Agostino Zhao Rong e i 119 compagni martiri fanno onore al nobile popolo cinese*, [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. XXIII/II, 2000, s. 502–507; *La Chiesa cattolica offre il suo servizio per il bene dei cattolici cinesi e di tutto il popolo cinese*, tamże, t. XXIV/II, 2001, s. 601–606; *Con intima gioia*, przesłanie do uczestników międzynarodowego kongresu «Matteo Ricci: per un dialogo tra Cina e Occidente», „L'Osservatore Romano”, 141 (2001) nr 245 (25 X), s. 5.

⁴⁷ Synodus Episcoporum, *Ad Episcopos Sinenses, delegatos ad XI Coetum Generalem Ordinarium, absentes tamen ab Aula Synodi*, „Acta Apostolicae Sedis”, 97 (2005), s. 999 (tłumaczenie własne autora).

⁴⁸ Zob. Benedictus XVI, *Ai Vescovi, ai presbiteri, alle persone consacrate e ai fedeli laici della Chiesa cattolica nella Repubblica Popolare Cinese*, „Acta Apostolicae Sedis”, 99 (2007), s. 553–581.

Kościoła o biskupstwie, o zarządzaniu Kościołem Powszechnym jak i lokalnym. Podkreślił nadto rolę duchowieństwa, zakonów i osób świeckich w życiu Kościoła. Wezwał biskupów i całe duchowieństwo wierne Ojcu Świętemu do cierpliwego dialogu z klerem podporządkowanym rządowi komunistycznemu, prosząc o wzajemne przebaczenie i szukanie dróg jedności. Niemalym problemem, w praktycznym wyznawaniu wiary, pozostaje w niektórych sytuacjach uczestniczenie w celebracji Eucharystycznej, dlatego Ojciec Święty wyjaśnił, iż *zakładając wyznawanie tej samej wiary, zachowanie jedności hierarchicznej z papieżem i całym Kościołem Powszechnym, jest dozwolone koncelebrowanie z Biskupem i innymi kapłanami uznanymi przez władzę świecką i utrzymującymi kontakty ze strukturami kościelnymi powołanymi przez Państwo*⁴⁹.

W sposób bardzo odważny papież mówił o początku nowej rzeczywistości katolików w Chinach. Obserwatorzy zgodnie podkreślają, że wraz z listem apostolskim Benedykta XVI, rozpoczęła się nowa, choć w dalszym ciągu bardzo trudna era Kościoła w Chińskiej Republice Ludowej. Przyszłość Kościoła w Chinach to nie wizja „Kościoła podziemnego” czy „Kościoła patriotycznego”, ale jedna Wspólnota koncentrująca się na nowych wyzwaniach pastoralnych, rozwijająca teologię dla przyszłych pokoleń, odnoszącą się do chińskiej historii i kultury. List Benedykta XVI jest zatem odważnym, pełnym miłości i troski nauczaniem apostolskim, ale jest jednocześnie wezwaniem do dojrzałej i odpowiedzialnej postawy ze strony *chińskich uczniów Chrystusa*.

Nikt nie ma wątpliwości, że katolików w Chinach czeka bardzo długa i ciężka droga pojednania i wspólnej, odpowiedzialnej pracy. Poważnym i podstawowym problemem jest brak relacji dyplomatycznych między Stolicą Apostolską a Chińską Republiką Ludową. Ostatni kontakt dyplomatyczny odnotowano w roku 2005, w czasie choroby Ojca Świętego Jana Pawła II, kiedy to nadszedł telegram od rządu chińskiego, wyrażający ubolewanie z powodu choroby i życzenia powrotu do zdrowia. Jednak już po śmierci papieża, kondolencje do Watykanu przesłał jedynie przedstawiciel „Stowarzyszenia patriotycznego katolików”. W celu nawiązania rozmów i relacji dyplomatycznych, rząd chiński stawia wciąż Watykanowi warunki nie do przyjęcia.

W ostatnich dziesięcioleciach gospodarka w Chinach bardzo się rozwinęła i wprowadziła ten ogromny kraj do grupy ekonomicznych potęg świata. W konsekwencji społeczność chińska staje się wciąż bardziej świecka, oddalająca się od

⁴⁹ Tamże, s. 573 (tłumaczenie własne autora).

tradycyjnych wartości religijnych, bardziej konsumpcyjna. W szybkim tempie zmienia się też obraz rodziny.

Trudnym i ważnym zadaniem jest formacja nowych kapłanów, organizacja życia zakonnego. Dużym wyzwaniem pastoralnym pozostają ciągle nowe nawrócenia i prośby o chrzest. Nowi wierni mają już inną wizję wiary, potrzeb i problemów z tym związanych. Wierni ze smutkiem stawiają sobie pytania: Dlaczego Kościół w Chinach jest podzielony? Jak doprowadzić do jedności? Jak dawać świadectwo miłości Chrystusa i dzielić się tym świadectwem z potrzebującymi?

Katolikom, którzy od długich dziesięcioleci doświadczają cierpienia i ogromnego prześladowania za wierność Chrystusowi, Kościołowi i Ojcu Świętemu, nie łatwo jest pogodzić się nawet z wezwaniem papieża do przebaczenia i jedności. W Diecezji Baoding, oddalonej ok. 150 km od Pekinu, głośną i trudną stała się spawa biskupa Francesco An Shuxin. Biskup An Shuxin otrzymał święcenia kapłańskie i biskupie bez zgody władz państwowych. Od roku 1992 zarządzał podziemnym Kościołem Diecezji Baoding. W latach 1996–2006 był więziony i trzymany w całkowitej izolacji pod wyjątkowo surowym rygiem. Kiedy w sierpniu 2006 roku odzyskał wolność, postanowił w pełni dobrowolnie wypełniać dalej swoją funkcję pasterską, już jako biskup oficjalnie zarejestrowany. Ta decyzja spotkała się z negacją i izolacją biskupa zarówno ze strony kapłanów, a także wiernych Kościoła podziemnego. W tej sprawie zabrał głos również Watykan. Kardynał Ivan Dias, prefekt Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, w liście skierowanym do wiernych Diecezji Baoding z dnia 29 czerwca 2008 roku zapewnił, że Stolica Apostolska jest dobrze poinformowana o działalności biskupa An Shuxin, o jego wierności Chrystusowi i Kościołowi. Zapewnił jednocześnie, że cieszy się on pełnym zaufaniem papieża Benedykta XVI, dlatego polecił, aby biskupa godnie przyjąć, wspierać materialnie i duchowo. Kardynał Dias prosił także wiernych, aby zapoznali się z treścią listu apostolskiego Benedykta XVI, skierowanego do katolików w Chinach⁵⁰.

Papież Franciszek kilkakrotnie od początku pontyfikatu okazywał ożywioną i serdeczną uwagę dla narodu chińskiego, przyczyniając się do stworzenia nowej, spokojniejszej atmosfery, która pozwala na skuteczne wznowienie dialogu Stolicy Apostolskiej z władzami Chin. Kontakty uległy zwielokrotnieniu, a kanały komunikacji stały się bardziej stabilne i skuteczne. Franciszek kroczy więc tą samą drogą co św. Jan Paweł II i Benedykt XVI.

⁵⁰ Por. G. Valente, *Il caso Baoding e la Lettera del Papa*, „30Giorni”, 27 (2009) nr 12, s. 32–41.

22 września 2018 poinformowano o podpisaniu tymczasowego porozumienia pomiędzy Chińską Republiką Ludową i Stolicą Apostolską.

Tekst podpisanej umowy różni się tylko nieznacznie od tekstu opracowanego już w trakcie pontyfikatu Benedykta XVI. Z pewnością jest to solidna podstawa dla przyszłych wydarzeń. Nie zapominajmy, że jest to porozumienie podpisane przy jednoczesnym braku stosunków dyplomatycznych.

Papież Franciszek wielokrotnie wyrażał chęć pokonania przeszkód na drodze do solidnego i skutecznego dialogu. To pragnienie ma mocne korzenie w działaniach jego poprzedników, jego zaangażowanie jest rzeczywiście rozwinięciem założeń określonych przez poprzednie pontyfikaty.

Patrząc na aktualną sytuację Kościoła w Chinach należałoby powiedzieć, że nie nadszedł jeszcze moment ostatecznych ocen i zbierania owoców, ale mamy ciągle czas zasiewu Słowa Bożego, na ziemi tak bardzo nasiąkniętej krwią męczeńską za wierność Chrystusowi. Kościół ten nie jest ani zwyciężony, ani zastraszone i ma wciąż ogromną wolę życia i siłę działania.

EWANGELIA I KOŚCIÓŁ W CHINACH, GIOVANNI Z MONTECORVINO OFM, LEGAT PAPIESKI I PIERWSZY APOSTOŁ CHIN

(Streszczenie)

W Chinach życie religijne zawsze pełniło ważną rolę. Konfucjonizm, taoizm i buddyzm były religiami najbardziej rozpowszechnionymi.

Potwierdzone kontakty chrześcijaństwa z Chinami sięgają VII wieku, kiedy to nestorianie z Persji, przemierzając szlaki kupieckie, rozpoczęli działalność apostolską. W edyktie imperatora Tanga II z 635 roku, wydano pozwolenie nestorianom na głoszenie doktryny chrześcijańskiej i rozpowszechnianie Pisma Świętego. Pierwszy okres chrześcijańskiej działalności ewangelizacyjnej zaczął chylić się ku upadkowi od roku 845, wraz z ukazaniem się dekretu imperatora Wu Zonga, w którym buddyzm, islam i chrześcijaństwo zostały określone jako „religie obce”.

W okresie tzw. *pax mongola*, trwającym od 1245 do ok. 1345 odnotowuje się ożywienie kontaktów handlowych między Europą a Chinami. Do kupców dość szybko dołączyli pierwsi misjonarze franciszkańscy. W roku 1245, papież Innocenty IV wysłał z dwoma dokumentami jednego z pierwszych naśladowców Św. Franciszka, fr. Giovanni da Pian

Carpine, do Wielkiego Hana tatarskiego Güyüka, panującego wówczas również na terytorium Chin, w celu nawiązania kontaktów dyplomatycznych. Mimo, że misja ta nie przyniosła oczekiwanych owoców, to wnikliwe notatki sporządzone z tej wyprawy, stały się bardzo cennymi dla Stolicy Apostolskiej.

Bez wątpienia, na szczególną uwagę w tym okresie zasługuje fr. Giovanni z Montecorvino. Między rokiem 1279 a 1283, fr. Giovanni z Montecorvino udał się do Armenii. Jednak już w roku 1289 przybył do papieża Mikołaja IV jako wysłannik króla Aitone II z Armenii. Jeszcze tego samego roku, już w randze nuncjusza apostolskiego, wyruszył znów na Wschód. Tym razem jego zadaniem było przekazanie 27 listów papieskich wielu władcom państw wschodnich, w tym także Chin, w celu nawiązania relacji dyplomatycznych, prowadzenia działalności misyjnej i tworzenia wspólnego frontu broniącego przed zalewem islamu.

Przypuszcza się, że fr. Giovanni dotarł do Khambaliq (dzisiejszego Pekinu) w roku 1294, gdzie z należnymi honorami został przyjęty przez imperatora Khana Quibilaia. Otrzymał też przywilej pozostania i swobodnego poruszania się po dworze władcy jak i po całym imperium. Z polecenia papieża Klemensa V udzielono konsekracji biskupiej fr. Giovanniemu w 1310 r. Konsekracja ta odbyła się w obecności imperatora. W ten sposób Giovanni z Montecorvino otrzymał tytuł pierwszego arcybiskupa Archidiecezji Khambaliq i Patriarchy całego imperium tatarskiego. W swoim posługiwaniu wiernym i zarządzaniu Archidiecezją, arcybiskup Giovanni wykazywał się niezwykłą pobożnością, gorliwością, prostotą nauczania, intuicją i rozumą podejmowanych decyzji.

Niezapomnianym i drogocennym *owocem* takiego przykładu apostołowania było powołanie misyjne błogosławionego Gabriele M. Allegry, który stawiając sobie za wzór właśnie pierwszego Arcybiskupa Pekinu, postanowił poświęcić swoje życie pracy apostolskiej dla Kościoła w Chinach.

Od roku 1949, kiedy została proklamowana Chińska Republika Ludowa, komunizm stał się wielką tragedią narodu chińskiego i dramatem tamtejszych chrześcijan.

Nowa, bardzo trudna epoka w relacjach Watykanu z komunistycznym rządem chińskim, która rozpoczęła się z pontyfikatem Pius XII trwała przez następne dziesięciolecia, za czasów papieństwa Jana XXIII, Pawła VI, Jana Pawła II i Benedykta XVI.

Za pontyfikatu Ojca świętego Franciszka, dnia 22 września 2018 r., podpisano tymczasowe porozumienia pomiędzy Chińską Republiką Ludową i Stolicą Apostolską.

Papież Franciszek wielokrotnie wyrażał chęć pokonania przeszkód na drodze do solidnego i skutecznego dialogu. To pragnienie ma mocne korzenie w działaniach jego poprzedników, jego zaangażowanie jest rozwinięciem założeń określonych przez poprzednie pontyfikaty.

IL VANGELO E LA CHIESA IN CINA.
GIOVANNI DA MONTECORVINO, LEGATO PAPALE E PRIMO
APOSTOLO DELLA CINA

(Riassunto)

Con il termine di *pax mongolica* si indica quel breve periodo di circa un secolo (fra il 1245 e il 1345), durante il quale i collegamenti tra le estremità' del continente eurasiatico furono facilitati dalla potenza mongola, che aveva assoggettato l'Asia Orientale e Centrale, giungendo infine a controllare le steppe russe e (sia pur per breve tempo) una parte dell'Europa Centrale.

Quest'epoca fu ricca di contatti tra Occidente e Oriente: nella storia multiforme di tali incontri, la figura e le vicende di Giovanni da Montecorvino (1247–1328) occupano certo un posto peculiare.

Paradossalmente, il mondo accademico si è interessato a fr. Giovanni e alla sua fondamentale attività missionaria in Asia Orientale soltanto nel Ventesimo secolo. Le fonti sono peraltro molto avare di notizie, se non contraddittorie: ad esempio, non si è ancora certi sull'identificazione del suo luogo di nascita, e una breve nota di Giovanni di Marignolli nel suo *Chronicon Bohemicum*, che lo descrive *miles, iudex et doctor*.

All'inizio degli anni Ottanta del XIII secolo, fra Giovanni si recò nelle missioni di Armenia e Persia, dove dovette assumere un ruolo non secondario, tanto che nel 1289 il re d'Armenia Aitone II lo inviò come proprio ambasciatore presso il Papa Niccolò IV, per informare la Santa Sede sui pericoli che il regno armeno stava correndo a causa dei Mamelucchi.

Niccolò IV decise di inviare Giovanni da Montecorvino in Oriente, con 27 epistole ufficiali destinate ai sovrani di Persia, di Armenia, di Georgia e al Gran Khan Qubilai, nonché ai patriarchi nestoriani.

Il Nestorianesimo era una corrente dottrinale cristiana estremamente diffusa in Oriente, i cui primi missionari erano giunti in Cina e in Tibet già nel settimo secolo.

Parliamo di alcune lettere del Montecorvinate: in effetti, ci restano tre missive, la prima delle quali è forse una resa in volgare medievale opera di frate Menentillo da Spoleto; l'originale latino fu probabilmente composto da fra Giovanni nel biennio 1291–92, durante la sua permanenza in India. Le altre due epistole, indirizzate rispettivamente ai confratelli dimoranti in Gazaria (l'attuale regione della Crimea) e ai frati della Provincia di Persia, furono scritte l'8 gennaio del 1305 e il 13 febbraio 1306 a Khanbaliq. La terza lettera è indubbiamente molto importante, soprattutto perché fu la sua consegna al Papa Clemente V a determinare l'invio di sette vescovi nel settembre 1307.

Nel 1310 fr. Giovanni diventò primo vescovo in terra cinese ricevendo il titolo di Arcivescovo di Khanbaliq (Pechino) e di Patriarca di tutto impero tartaro. Per ben 34 anni, dal 1294 al 1328, esercitava la sua missione, incontrando molteplici e immaginabili difficoltà ma anche notevoli apprezzamenti da parte della popolazione, specialmente di quella più povera e abbandonata, al cui servizio fr. Giovanni spende la maggior parte delle sue energie. Alla sua morte, la presenza francescana in Cina entra in un graduale declino, favorito dagli eventi storici. La situazione dei cristiani in Cina diventa sempre più drammatica quando, caduta la dinastia mongola, subentra quella cinese dei Ming che chiude il Paese a qualsiasi infiltrazione esterna fino al XVI secolo. Le tracie cristiane vanno così perdersi, ad eccezione di alcune piccole comunità che, rifugiatesi nell'estrema provincia di Ahang-Tung e nella regione Uen-Toucou, conservano e trasmettono la fede di generazione in generazione.

Primo Sinodo della Chiesa Cinese nel 1924, la consacrazione nel 1926 dei primi sei vescovi cinesi, e nel 1928, in occasione del 600° anniversario della morte di fr. Giovanni da Montecorvino, la lettera apostolica del Papa Pio XI seguita dalla lettera del Generale dei Frati Minori, P. Bonaventura Marroni, a tutta la famiglia francescana, segnano l'inizio di una nuova fase di evangelizzazione francescana che vede tra i protagonisti beato fr. Gabriele M. Allegra, intenzionato a ripercorrere le orme del primo vescovo della Cina.

Con l'istituzione della Repubblica Popolare Cinese si apre l'oscuro periodo della grande tragedia della nazione cinese e dei cristiani, compreso i missionari che vengono allontanati, incarcerati e uccisi. Lo scopo delle autorità comuniste di staccare la Chiesa cattolica cinese dalla Chiesa Universale porta alla formazione dell'Associazione Patriotica dei Cattolici Cinesi, con proprie leggi e alla consacrazione dei vescovi senza l'approvazione del Vaticano, sollevando la reazione del Papa Pio XII e del suo successore Giovanni XXIII. Con Paolo VI prevale una linea più moderata per venire alla soluzione del problema in termini diplomatici. Giovanni Paolo II apre ancora di più sulla strada della reciproca comprensione e collaborazione. Con Benedetto XVI e Francesco si apre una nuova, anche se ancora molto difficile, epoca della Chiesa cinese.

Dopo tanti secoli dai lontani esordi di fr. Giovanni da Montecorvino, nella grande storia missionaria della Cina non si può e non si deve ancora scrivere la parola fine. Sicuramente altre sfide e altre prove aspettano chi si mette su quelle strade alla sequela di San Francesco, e i frutti verranno, perché la Cina è terra piena di vita.

BIBLIOGRAFIA

- Ajassa M., *L'effetto dirompente dell'invasione Mongola*, „Missioni Francescane”, 66 (1990), s. 19–23.
- Costantini P., *Primo Concilio*, „Collectanea Commissionis Synodalis”, 1 (1928), s. 549.
- Eichhnorn W., *La Cina. Culto degli antenati, Confucianesimo, Taoismo, Buddismo, Cristianesimo dal 1700 a. C. ai nostri giorni*, Milano 1983.
- Gentili O., *L'Apostolato della Cina*, Vaticano 1982, s. 43.
- Golubowich G., *Vita et gesta Fr. Ioannis de Monte Corvino primi Archiepiscopi Kambaliensis (†1328)*, Roma 1928.
- Golubovich G., *Vita et gesta Fr. Ioannis de Monte Corvino, primi Archiepiscopi Kambaliensis, „Acta Ordinis Fratrum Minorum”*, 47 (1928), s. 139–206.
- Halde J., *Description géographique, historique, chronologique, politique et phisique de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise*, Paris 1735, t. 3.
- Houang F., *Anima cinese e cristianesimo*, Milano 1965.
- Iohannes de Plano Carpini, *Historiam Mongalorum*, Spoleto, 1989.
- Jorio F., *Beato Giovanni da Montecorvino*, Montecorvino Ravella 1932.
- Pius XI, *Cum ad obsequendum Nostris*, „Acta Apostolicae Sedis”, 20 (1928), s. 190–192.
- Sella P., *Aspetti storici della missione di Giovanni da Montecorvino nel Cathay*, „Antonianum”, 77 (2002), s. 494.
- Sella P., *Aspetti storici della missione di Giovanni da Montecorvino nel Cathay*, „Antonianum”, 77 (2002), s. 494.
- Sella P., *Il fondatore della Chiesa che è in Cina*, „Missioni Francescane”, 71 (1995), s. 16.
- Sella P., *Il Vangelo in Oriente. Giovanni da Montecorvino, frate minore e primo Vescovo in terra di Cina (1307–1328)*, Porziuncola 2008.
- Silvestri C., *La vera Patria di Giovanni da Montecorvino Legato Pontificio e Primo Apostolo della Cina*, Studio Storico-critico, Roma 1954.
- Silvestri C., *L'Ambasciatore di Cristo*, Roma 1955, s. 45–54.
- Vaughn J., *Un gigante della storia delle missioni*, s. 5.
- Zavarella S., *Missione e martirio*, Roma 2000.
- Zavarella S., *Fra Giovanni da Montecorvino il francescano che per primo evangelizzò la Cina*, „Missioni Francescane”, 66.